

*Діденко Анна Петрівна,
студентка 4 курсу бакалаврату
спеціальності «Психологія»*

*Науковий керівник:
кандидат психологічних наук, доцент
Поліщук Світлана Петрівна*

«Стереотип як психологічний феномен»

На сьогодні з впевненістю можна говорити про значущу роль психологів в житті суспільства. З кожним роком збільшується їх кількість та звернень представників різних груп населення до них. В більшості державних і приватних організаціях існує штатна посада психолога. Ефективна психологічна допомога представникам різних груп населення є гостро актуальною проблемою сучасного суспільства.

Наукові дослідження свідчать, що стереотипи безпосередньо впливають на особистість, і є важливим чинником формування особистості в професії, дозволяють їй реалізувати власний професійний потенціал (Т.Березіна, І.Григорович, В.Зликов, О.Кочкурова, Н.Правдивець Т.Приходько, Л.Шнейдер). Також дослідники зазначають, що психологічна природа функціонування й виникнення стереотипів, як форми індивідуальної та суспільної свідомості особистості є однією з найскладніших та недостатньо вивчених проблем сучасної науки (М.Кліманська, Л.Огородник, М.Петрус, Л.Потапенко, Г.Теджфел, В.Ядов та ін.).

Більшість стереотипів засвоюються особистістю переважно без їх усвідомлення, деякі ще в дитинстві, а деякі через ЗМІ або при комунікаціях з іншими людьми, за відсутністю вичерпної інформації або в умовах обмеженої інформації щодо об'єкта, що нас цікавить. Стереотипи засвоюються у процесі соціалізації завдяки нормам, традиціям тощо. Термін «стереотип» вперше був введений у науку відомим американським журналістом та дослідником У.Ліппманом в праці «Суспільна думка», де він визначає стереотип як спрощене, раніше сформоване уявлення, яке не є особистим досвідом, а наполегливо передане від представників інших поколінь [1]. Змістовним є визначення, запропоноване Д.Майерсом: стереотип – це думка про особистісні якості людей. Також він додає, що стереотипи можуть бути надзвичайно узагальненими, неточними та резистентними до нової інформації [2].

Щодо структури стереотипу, то з цього приводу існує велика кількість досліджень. Так, досліджуючи проблеми вивчення науковцями стереотипів С. І. Світич зазначає, що науковці виокремлюють наступні її складові: когнітивний рівень, який відтворюється в усвідомленні емоційного компоненту, представлений в думках чи судженнях щодо самого об'єкту; рівень поведінки, що представляє саму програму дій, що стосуються даного об'єкту, афективне зростання, яке вміщує в себе почуття симпатії або ж антипатії – стосовно символічного або реального об'єкту. На думку В. Дуаза, структура стереотипу включає в себе такі рівні: уявлення, що складаються в ситуації міжособистісного спілкування; індивідуально-психологічні особливості формування уявлення людини про своє соціальне середовище; колективні уявлення, що формуються у міжгрупових відносинах (зароджується соціальний стереотип та функціонує тільки на цьому рівні); ідеологія, яка існує під впливом конкретних історичних умов даного суспільства [5].

Сила стереотипів полягає у тому, що вони автоматизують наше мислення, допомагають без ускладнень надавати оцінки тим явищам, яких стосуються стереотипні судження. О.М. Самкова вважає, що стереотип як психологічний феномен має ряд властивостей: цілісність, оцінювання, ціннісне забарвлення, наявність емоційного, вольового та раціонального елементів, наявність певної помилкової інформації, ригідність щодо нової інформації [4].

Також цікавий підхід М. Петрус щодо визначення властивостей стереотипу та його характеристик. У дослідженні до основних властивостей стереотипів автор відносить: а)

здатність впливу на прийняття певного рішення індивіда; б) наявність конкретної спрямованості [3]. Саме ці властивості є доповненням вищевказаних та демонструють психологічний характер феномену стереотипу.

Проаналізувавши основні характеристики та властивості стереотипу, варто зазначити, що феномен «стереотипу» являє собою спрощене уявлення про навколишній світ чи певні соціальні явища, які постають у свідомості індивіда як узагальнені та певним чином структуровані схеми. За допомогою стереотипів людина швидше сприймає та аналізує певне явище чи об'єкт, що допомагає їй краще орієнтуватись у навколишньому середовищі.

Список використаної літератури:

1. Липпман У. Общественное мнение / пер. с англ. Т.В. Барчуновой; ред. перевода К.А.Левинсон, К. В. Петренко. Москва: Ин-т Фонда «Общественное мнение», 2014. 384 с.
2. Майерс Д. Социальная психология. Санкт-Петербург: Питер, 2009. С.320-324.
3. Петрус М.І. Вплив професійних стереотипів на діяльність лікарів-терапевтів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04. Київ, 2011. 19 с.
4. Самкова О. М. Особливості формування стереотипів професії у психологів. *Проблеми емпіричних досліджень у психології: Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Вип. 13. Київ: Гнозис, 2016. С. 69–6.
5. Світич С.І. Проблеми вивчення стереотипів та стереотипізації: теоретико-методологічні підходи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса*. 2013. Вип. 1. С. 310–324.